

2017-imi nuna tamakkerlugu piginnaangorsaqqiinermi periusissiasatut siunnersuut

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, UPA 2017

Imarisai

Siulequt.....	2
Eqikkaaneq	3
1. Tunuliaqutaasoq	5
2. Taaguutip nassuiarneqarnera.....	6
3. Piginnaanngorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsineq	8
4. Iliuuseqarfigisassatut siunnersuut 1: Ataatsimut isiginninnerulluni tamakkiinerusumillu sullissineq	10
4.1. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutit	10
5. Iliuuseqarfigisassatut siunnersuut 2: Inatsimmik nutarterinissaq	12
6. Iliuuseqarfigisassatut siunnersuut 3: Nunarput tamaatpiginnaanngorsaqqiisartut	13
6.1. Piginnaanngorsaqqiinermik sulialinnik pitsaanerusumik aaqqissuusseqqinneq	13
6.2. Najukkani suleqatigiit akisussaasutullu ataqatigiissaarisooq	13
7. Iliuuseqarfigisassatut siunnersuut 4: Inunnut ataasiakkaanut tunngasumik aaqqissuusseqqinneq.....	15
7.1. Pisariaqartitanik nalilersuineq	15
7.2. Napparsimasumut tulluarsakkamik piginnaanngorsaqqiinissamik pilersaarutit.....	16
8. Aningaasaqarneq	17
9. Naggasiineq	18
9.1 Inerniliinerit eqikkaarneqarnerat	18

Siulequt

Nuannaarutigilluinnarpara nuna tamakkerlugu piginnaangorsaqqiinissamut periusissiasatut siunnersuut manna saqqummiussinnaagakku. Uannut Peqqissutsimut Naalackersuisutut innuttaasut pitsaanerpaamik katsorsarneqarsinnaanerit pingaaruteqaannangilaq, aammali katsorsarneqareernerminni nalinginnaasumik inuuneqaleqqinnissaannut ikiuussinnaanerpit pingaaruteqarpoq. Piginnaangorsaqqiinermut periusissatut siunnersuutitsinni tamannaavoq pingaaruteqarluinnartumik siunertaasoq.

Ajutoornerit, nappaateqarneq, allaammi taakku katsorsarneqarnerat timimut tarnimullu annertuumik kingunerluuteqarsinnaapput. Ajoquteqarneq innarluuteqarnerlu annertuumik kingunerluuteqartitsisinnaapput, tassa innuttaasunut ataasiakkaanut, ilaqutariinnut inuiaqatigiinnullu tamanut.

Piginnaasat annikillinerisa kingunerisinnaavaat innuttaasup suliffimminik isumaginnissinnaajunnaarnera, taamalu suliffissaarutsillugu. Tamatuma innuttaasoq qitornaminik aallersinnaajunnaartittarpaa imaluunniit ilaqtutaminik nakkutiginnissinnaajunnaarsittarlugu. Taamaalilluni innuttaasoq nammineq angerlarsimaffimmini imminut ikiorsinnaajunnaarsinnaavoq, aamma pisortanit ikiorneqarnissani pinngitsoorsinnaajunnaarsinnaallugu. Piginnaasakillinerup taamaalilluni inuit ataasiakkaat, ilaqutariit, aningaasaqarneq inuiaqatigiillu ataatsimut isigalugit sunnersinnaasarpai.

Piginnaasanik annaasaqarnerup assigiinngissuterpasuaqarsinnaaneratuulli, aammalu amerlasuutigut eqquisinnaaneratuulli, piginnaangorsaqqiineq aammattaq assigiinngitsorpassuarnik isumaqarsinnaavoq. Tassaasinnaavoq ajutoornerup innarluuteqartitsilersumillu nappaateqarnerup kingorna timikkut sungiusaq-qinneq. Imaluunniit anigorsinnaangisamik nappaateqarluni inuuneq pillugu siunnersortimik oqaloqateqarnerusinnaavoq. Piginnaangorsaqqiineq suliniutaavoq katsorsarneqarnerup ulluanili siullermi aallarnerneqartartoq. Suliniutip innuttaasup nappaaminik suliarinninnissaanik qaangiinissaanillu ikiortarpaa, taamaalilluni innuttaasup sapinngisamik inuunermik nalinginnaasumik inuuneqaleqqinnissaa anguniarneqarluni.

Nuna tamakkerlugu piginnaangorsaqqiinissamut periusissiasatut siunnersuut manna aqutigalugu tamakkiisumik nutaaliortumillu suliniuteqarnissamut tunngavissiiniarsarivugut. Nutaamik eqqarsartoqartariaqarpoq innuttaasup sapinngisamik pitsaanerpaamik piginnaangorsaqqinneqarnissaa anguniarlugu, aamma innuttaasup sapinngisamik nammineq najukkamini piginnaangorsaqqinneqarnissaa anguniarlugu. Innuttaasut pisinnaasakillisisimasut ikiorniarlugit periaasissat nutaat pisariaqartinneqarput. Tamanna isumal-luutinut sulisusanullu aningaasaliissuteqarnissamik pisariaqartitsivoq. Tamatumunnga peqatigitillugu peqqinnissaqarfimmi kommuninilu aqqissuussaasumik ataqatigiisumillu aqqissuussisoqartariaqarpoq.

Piginnaangorsaqqiisarnermi inuppassuit pikkorissut suliassaminnullu tunniusimasut ullumikkut sulisorineqareerput. Taamaalilluta piginnaangorsaqqiinermi eqqortumik periusissiaqarnitsigut isumagisinnaassavagut nunatsinni innuttaasut tamarmik nalinginnaasumik sapinngisamik pitsaanerpaamik inuuneqalernissamut pisariaqartitaannik ikiorserneqarlutillu tapersorneqarnissaat.

2017-imi suliniutissap tamatuma aallartinneqarnissaanut aqutissat siulliit suliarilereersimassagivut Naalackersuisut sinnerlugit neriutigalugulu kissaatigaara.

Agathe Fontain

Peqqissutsimut Naalackersuisoq

Eqikkaaneq

“2017-imi nuna tamakkerlugu piginnaangorsaqqiinermi periusissiasatut siunnersuut” suliarineqarpoq siornatigut periusissiarineqarsimasut, soorlu “Inunnut toqussutaasinnaasumik napparsimasunut suliniuteqarneq piginnaangorsaqqiiniarluni anniarunnaarsitsiniarlunilu (anniarnaveersaartitsilluni iliuuseqarneq) periarfissat”, tunngavigalugit.

Innuttaasut nalinginnaasumik nammineerlutillu inuuneqaleqqinnissaannik aammalu tamatuma innuttaasut najugaanni pisinnaanissaanik politikikkut kissaateqarnermik tunngaveqarpoq. Tamanna piviusunngortinneqarsinnaassaaq suliassamut tassunga annertuunik aningaasaliinissamut politikikkut aatsaat piumassuseqartoqarpat.

“Tunuliaqutaasoq”-mi periusissiamut tunuliaqutaasoq nassuiarneqarpoq, aammalu piviusunngortinneqarinnisaanut aalajangererit qanoq ittut pisariaqartinneqarnerat.

“Taaguutip nassuiarneqarnera”, siullermik nassuiarneqarpoq oqaaseq piginnaangorsaaqqinneq. Piginnaangorsaaqqiineq suliaqarfiit akimorlugit suliniuteqarfiuvoq, innuttaasut sapinngisamik pitsaanerpaamik nammineerlutillu inuuneqarnissaannik ikiuinerusussaq. Suliniut aqutigalugu anguniarneqarput kikkulluunniit napparsimanerup ajutoorsimanerullu kingorna piginnaanikillisimasut.

“Piginnaangorsaqqiinermik pisariaqartitsineq”-mipiginnaangorsaqqiinerup Kalaallit Nunaanni qanoq annertutigisumik pisariaqartinneqarnera nalilersorniarneqarpoq. Pisariaqartinneqarnerata qanoq annertutiginera oqaatigiuminaappoq. Suliniuteqarfigisat amerlasuut, soorlu kræftimik napparsimasut, uummatip taqarsuatigut nappaatillit, tarnimikkut napparsimasut aammalu utoqqaat, piginnaangorsaaqqinneqarnerminni piffissap ilaani pisariaqartitsilersussaassasut Danmarkimi misilittakkat takutippaat.

“Iliuuseqarfigisassatut siunnersuummi 1-imi: Ataatsimut isiginninnerulluni tamakkiinerusumillu sullisssineq”, tassani piginnaangorsaqqiinermik periusissiamut isummat suliniarnermi tunngavigisat allaaserineqarput. Aalajangiisuunerusumik ataatsimullu isiginninnerusumik suleriaaseqarnissaq innersuussutigineqarpoq. Timip piginnaassusaata killiffianik taamaallaat isiginninnginnissaq pisariaqartinneqarpoq, aammali isiginiarneqartariaqarlutik inunnut allanut attaveqarnerit, ineqarnikkut pissutsit, suliffeqarsinnaanermik periarfissat allallu. Tamanna ilutigalugu pisariaqarpoq pitsaanerusumik attaveqatigiittarnissaq aammalu suliaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnissaq.

“Iliuuseqarfigisassatut siunnersuut 2: Inatsimmik misissueqqissaarneq”, tassanieqqartorneqarpoq periusissiami aallaaviusut pingaarnersaasa ilaat, tassalu piginnaangorsaaqqiineq pillugu inatsimmik misissueqqissaarnissaq. Inatsit maannakkorpiaq amigaateqarpoq ersarlullunilu, taamaattumillu innuttaasunut amerlasuunut pitsaanngitsumik ingerlatsinermik kinguneqartarluni. Peqqinnissaq pillugu inatsisiliat misissornissaat nalilersornissaallu pisariaqartinneqarpoq.

“Iliuuseqarfigisassatut siunnersuut 3: Nunatsinni tamarmi piginnaangorsaqqiinermik suleqatigiit”, tassani nunatsinni piginnaangorsaqqiinermik suliaqartartussatut kissaatigineqartut pilersinneqarnissaat sammeneqarpoq. Suleqatigiit nunatsinni tamarmi piginnaangorsaqqiinermik suliniuteqarneq isumagisarissavaat. Tamatuma najukkani saniatigut iliuuseqarnerit aamma napparsimasut angalaneranni takusarneqartarnerat imaluunniit telemedicin aqutigalugu malinnaavigineqarnerat suleqatigiit ikiorsiissutigisassavaat. Najukkani sulisut suliamut attuumassuteqartut katersorneqassapput. Aammattaq innuttaasut ataasiakkaat ataqatigiissaarisooqartinneqassapput, ataqatigiissumik ataqatigiissaakkamillu iliuuseqarnissamik isumaginnittussanik. Najukkami suleqatigiit ataqatigiissaarisorlu nunatsinni tamarmi suliaqatigiinnit ikiorneqartassapput.

“Iliuseqarfigisassatut siunnersuut 4: Inunnut ataasiakkaanut tunngasumik aaqqissuunneqarnera”, tassani innuttaasunut ataasiakkaanut tunngasumik iliuusissat arlallit qitiutinneqarnerat eqqartorneqarpoq. Pisariaqartitsinermik nalilersuineq piginnaangorsaqqiinermik suliaqarnermi qitiulluinnarpoq. Tassani paasineqartussaapput timip qanoq annertutigisumik atorineqarsinnaassusia, inoqatinut attaveqarnerit, inigisaq allallu. Napparsimasoq piginnaangorsaqqinneqartussa q namminerminut tunngasuinnarmik aamma pilersaarusiortifigineqartassaaq. Pilersaarummi allaaserineqassapput innuttaasup tamakkiisumik ingerlatsiffigineqarnissaanut iliuusissat anguniagassallu.

“Aningaasanut tunngasut”, tassani periusissiap aningaasatigut kingunissai eqqarsaatersuutigineqarput. Periusissiap qanoq akeqarnissaa maannakkut naatsorsorneqarsinnaangilaq, taamaallaat nukissanik annertoorujussuarnik naleqarnissaa ilimagineqarpoq.

“Naggasiineq”, tassani piginnaangorsaqqiinermik pitsaasumik iliuuseqarnerup pingaaruteqarnera aamma periusissiami pingarnerutillugit oqariartuutit pillugit naatsumik eqikkaasoqarpoq.

1. Tunuliaqutaasoq

Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliap inassuteqarneratigut UKA2015/44 pillugu Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuummut tunngatillugu, Inatsisartut 2015-imi Ukiakkut ataatsimiinnermi aalajangiuppaat:

*Inuiaqatigiinnut akuuleqqinnissamik sungiusarnissamullu pisariaqartitsisut tamarmik siunnerfi-
limik aaqqissuussaalluartunik aammalu ataqatigiissarneqartunik sungiusaanissamik ingerlatsi-
nissani iliuusissatut pilersaaruteqarnissat pillugit Naalakkersuisut kingusinnerpaamik UPA
2016-imi saqqummiusseqquneqassasut.*

Piginnaanngorsaqqiinnermi periusissiasatut siunnersuut taanna Naalakkersuisut siunnersuutaat tunngavi-
galugu ilusilersorneqarpoq.

Piginnaanngorsaqqiineq suliassaqarfinnut aamma oqartussaaffeqarfinnut assigiinngitsunut arlalinnut
attuumassuteqarpoq. Taamaattumik periusissiaq immikkoortortaqrarfiit suliassaqarfillu akimorlugit
suliaqarnernit tunngaveqarpoq. Naalakkersuisut suliassaqarfiit akimorlugit suleqatigiissitamik atorfilittanik
inuttaqartumik pilersitsipput, aamma Namminersorlutik Oqartussani immikkoortortat akimorlugit
soqutigisaqartullu allat oqaloqatigineqartarsimapput. Suleqatigiissitami tassani oqaluuserisat periusissiap
matuma suliarineqarnerani ilapittuutaasimapput.

Periusissiami matumani inassutigineqartut siunnersuutigineqartullu nassuiaammit uannga "Inunnut toqus-
sutaasinnaasumik napparsimasunut suliniuteqarneq piginnaanngorsaqqiiniarluni anniarunnaarsitsiniarluni-
lu (anniarnaveersaartitsilluni iliuseqarneq) periarfissat" UKA2015-imi agguanneqartumit ingerlateqqi-
taapput. Kalaallit Nunaanni piginnaanngorsaqqiinermik inerisaanermut atatillugu nassuiaammi taaneqartu-
mi piareersaneq annertoq suliarineqareersimavoq.

Piginnaanngorsaqqiinermik suliaqarfiup ineriartortinneqarnissaanik kissaateqarnermik periusissiaq manna
pingaarnersutigit ilusiliigallartussatut suliarineqarpoq. Periusissiamik akuersinikkut suliaqarfimmi tassani
iliuusissatut pilersaarutit arlallit tulliullugit suliarineqassapput. Periusissiami taamaalilluni aningaasat
eqqarsaatigalugit naatsorsuinerit sukumiisut ilanngunneqanngillat. Taakku iliuusissatut pilersaarutinut
ilaatinneqassapput.

Periusissiaq atuutilersinneqarsinnaaqqullugu peqqinnissaqarfimmut kommuninullu annertuumik aningaasa-
liissuteqarnissaq pisariaqarpoq. Amerlassusissarpiat maannakkut oqaatigiuminaappoq,
millionilikkaajusussaassappulli.

Matumanna taama pingaaruteqartigisumik aningaasalersuineq kommuninut amerlanerpaat
tuttussaassapput, piginnaanngorsaqqiinerummi annersaa taakkunani ingerlanneqartussaassammat.

2. Taaguutip nassuiarneqarnera

Pingaarnertut inerniliusaq:

Suliassa qarfiit akimorlugit susassa qarfinilu assigiinngitsuni suliassaavoq innuttaasunut piulersumik piginnaasakillimasunut pitsaasumik piginnaangorsaqqiisarneq.

Piginnaangorsaqqiineq pillugu danskit nalunaarusiaanni 2004-meersumi piginnaangorsaqqiineq imatut nassuiarneqarsimavoq:

*"Piginnaangorsaqqiineq innuttaasup, ilaqutaasut taamatullu suliaqartut akornanni siunnerfeqarluni piffissaligaasumik suleqatigiinneruvoq. Innuttaasup timimigut, tarnimigut aamma/imaluunniit inooqatigiinnikkut atuussinnaanerninik annertuumik killilimmik atuussinnaasup annertuumilluunniit killilimmik atuussinnaalernissaminut aarlerinaateqartup nammineerluni aammalu imaqarluartumik inuusinnaalerneranik angusaqarnissaanik anguniagaqarneruvoq. Piginnaangorsaqqiinnermi innuttaasup inuunerani atugassarititaasut aalajangiinerilu tamakkiisumik isigineqartarput, aammalu suliniuteqarfiusarluni aaqqissuussaasumik, ataqatigiissumik ilisimasallu tunngavigalugit."*¹

Nassuiaat tamanna Kalaallit Nunaanni piginnaangorsaqqiinnermik suliniuteqarnermut aallaaviusariaqarpoq.

Naalagaaffeqatigiinneq tunngavigalugu Kalaallit Nunaat FN-imi Naalagaaffiit Innarluutillit pillugit isumaqatigiissutaannut aamma ilaavoq, tassani artikel 26-mi taaneqarpiarluni pillorissuuneq aamma piginaangorsaqqiineq, tamatumani peqqissuuneq, inuussutissarsiuqarnerneq, ilinniagaqarnerneq aamma inuttut inooqataaneq ilaatinneqarlutik.²

Piginnaasat killiffiannik inuunermilu nalilinnik pitsaanerulersitsiniarluni innuttaasunut napparsimanerup ajutoorsimanerulluunniit kingunerisaannik piulersumik piginnaasakillimasunut piginnaangorsaqqiineq pitsaasoq anguniarneqassaaq. Sapinngisamik annertunerpaamik innuttaasup nammineerluni aalajangigai, anguniagai kissaataalu aallaaviginiarneqassapput, tamannali pissaaq nunap isumalluutai tunngavigalugit. Innuttaasup misigissavaa ingerlataqarfiit suliallu assigiinngitsut akimorlugit kiffartuussinerup imminut ataqatigiinnera.

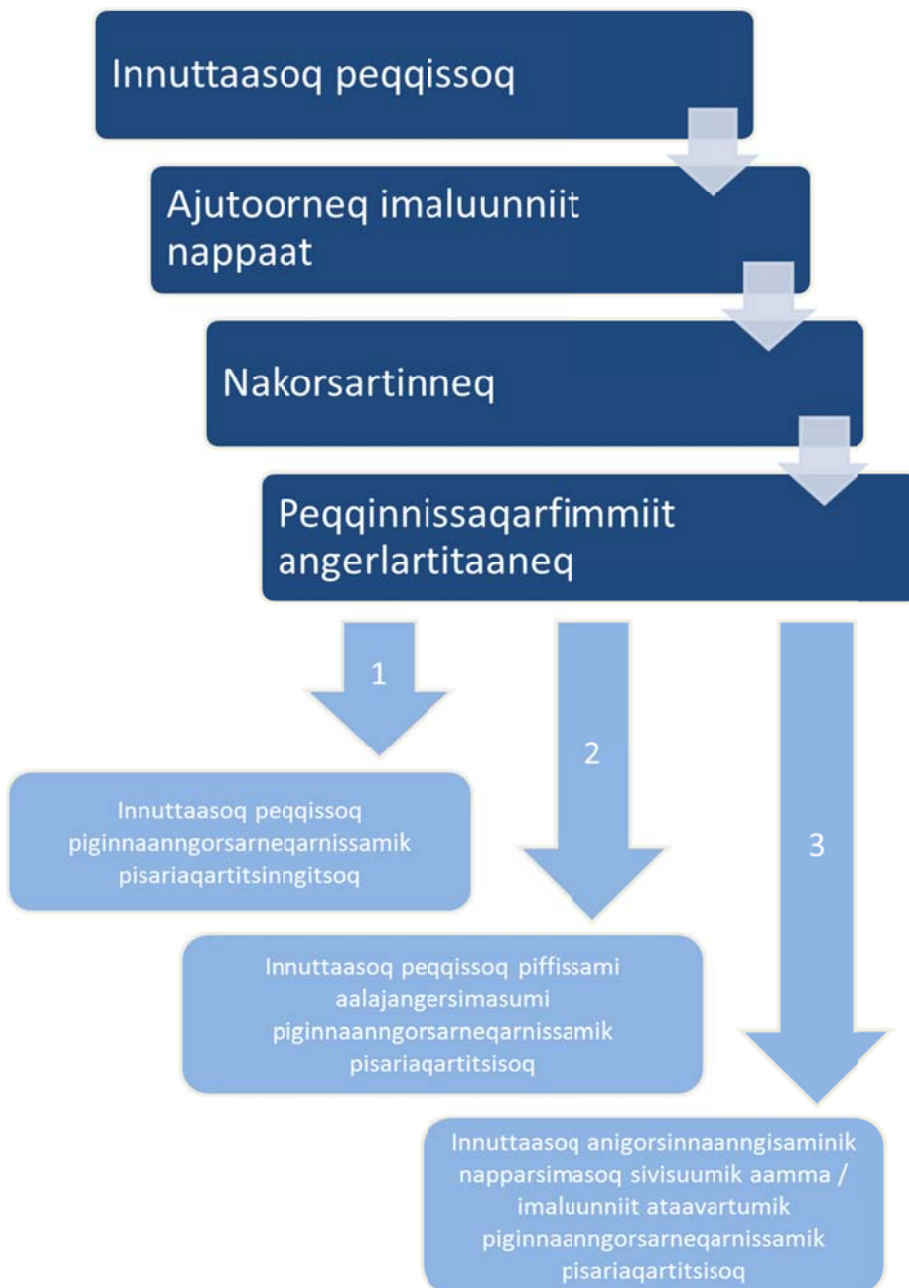
Innuttaasup timimigut qanoq annertutigisumik piginnaasaqarnerata saniatigut, suliniuteqarnermi innuttaasup inuunerani pissutsit assigiinngitsut isummerfigineqartussaapput. Aammattaq ilaqutariinnermi pissut-sit, inuussutissarsiuqarnerneq, inigisaq allallu eqqarsaatigineqartussaapput.

Uninnganerup nalaani piginnaangorsaqqiineq aallartinneqartarpoq, kommunimilu najugaqarfigisami peqqinnissaqarfimmiit angerlernerup kingorna nanginneqartarluni. Katsorsaanerup naammassineqareer-nerani innuttaasup nalinginnaasumik inuunerisimasaminut uterniarnermini ikiorteqarnissaq suli pisariaqar-tippagu, taamatut suliniuteqarnissaq pisariaqarsinnaavoq. Napparsimasut ilaasa piginnaangorsaqqiinne-qarnissaq pisariaqartilinnngisaannartarpaat. Ilaasa sivikinnerusumik piginnaangorsaqqiinneqarnissaq pisa-riaqartittarpaat. Sulilullat inuunermik sinnerani piginnaangorsaqqiinneqarneq pisariaqartittuarsinnaa-sarpaat suliniuteqarnerup pingaarnerup nalaani piginnaasarilersimasatik annaajumanagit.

Takussutissiami 1-imi takuneqarsinnaavoq napparsimanerup ingerlanerata inerneru assigiinngitsut.

¹ Danmarkimi piginnaangorsaqqiineq – Piginnaangorsaqqiineq pillugu nalunaarusiaq

² <http://www.dch.dk/content/konventionsteksten>

Takussutissiaq 1. Napparsimasup napparsimanermini qanoq ingerlasimaneranik takussutissiaq.

Piginnaangorsaqqiinermi anguniarneqartut tassaapput innuttaasut tamarmik ajutoornerup napparsimanerullu kingorna piginnaanikillimasut.

3. Piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsineq

Pingaarnertut inerniliusaaq

Napparsimasut innarluuteqalersitsisinnaasumik, inuunermik ulorianartorsiortitsisumik ataavartumilluunniit nappaatillit akornanni piginnaangorsaqqinneqarnissamik annertuumik pisariaqartitsisoqarpoq.

Innuttaasut piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsisut qanoq amerlatiginerat oqaatigiuminaappoq, tassa piginnaangorsaqqiniermut tunngatillugu nunatsinni killilerujussuarmik ilisimatusartoqarsimalunilu kisitsisitigut paasissutissaateqartoqarmat.

Napparsimasut tulliini taaneqartut sullinneqarniartullu amerlanersaat, qanoq annertutigigaluarnersumik piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsisusut peqqinnissarfimmit nalilerneqarpoq. Napparsimasut taakku nakorsamit ilisimasaqarluartumit nalilersuiffigineqartariaqarput, aammalu iluaquserfiusinnaaffiatigut kissaatigineqarfiatigullu piginnaangorsaqqiniermik neqeroorfigineqartariaqarput.

Kræftimik nappaatilippassuaqarpoq nappaammillu kræftimik aniguisimasorpassuaqarpoq nalinginnaasumik piginnaasaqqaqilernissaminnut nakorsarneqarnerup nalaani nakorsarneqareernerminnilu piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsisunik.

Qallunaat misissuisimanerisa takutippaa, nappatip suuneranik paasisaqarnerup kingorna qaammatit 15-it qaangiunneranni, kræftimik nappaatillit tamarmik 35 %-iisa atortutigut ikiorneqarnissaaq aammalu timimik-kut piginnaangorsaqqinnissaaq pisariaqartittaraat.³ Kalaallit Nunaanni kræftimik napparsimasut akornanni pisariaqartitsinerup tassunga assingusinnaasup pisariaqartinneqarsinnaanera naatsorsuutigisariaqarpoq. 2014-imi nunatsinni kræftimik napparsimalersimasut nutaat 192-iupput.

Uummatip taqarsuatigut nappaatillit, nukimikkut saanimikkullu nappaatillit kiisalu qaratsamikkut aanaartoorsimasut napparsimasuupput allat piginnaangorsaqqinneqarnermik annertuumik pisariaqartitsisut, aammalu inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerannut piginnaangorsaqqinneqarnerisigut annertuumik sipaaruteqarfiusinnaasut.

Ukiuni kingullerni kisitsisit ima isikkoqarput:

	2015-imi napparsimasut amerlassusaat	2016-imi napparsimasut amerlassusaat
Uummatip taqarsuatigut nappaatillit	228	226
Nukimikkut saanimikkullu nappaatillit	449	328
Qaratsamikkut aanaartoorsimasut	121	82

Takussutissiaq 1. Uningallutik napparsimasut piginnaangorsaqqinneqarnissamik immikkut pisariaqartitsisut amerlassusaat.⁴

Innuttaasut tarnimikkut nappaatilippassuit tarnikkut ajoqutigisat inuttullu atukkat imminnut sunniiveqati-giittarnerisigut piginnaangorsaqqinneqarneq aamma iluaqutigisinnaavaat. Taamatut piginnaangorsaqqii-

³ Peqqissutsimut Aqutsisoqarfik - Kræfternermut atatillugu piginnaangorsaqqiniernut inuunerissaanernullu pilersaarusiaq – kræftertunut ataatsimoortumik pilersaarusiap ilaa. 2012

⁴ Peqqinnissaqarfiup Qullersaqarfianit kisitsisitigut paasissutissat

nermi pineqarpoq innuttaasup namminersorluni inuuneqalernissaanut ikiuineq. Tassani assersuutigalugu pineqarput piginnaasanik annertunerusumik nalilersuisarneq, nappaammik aqutsineq, peqqinnerulersitsi-
niarneq, nappaallu pillugu ilinniartitsineq.⁵

Utoqqaat napparsimalersimasut ajutoorsimasulluunniit arlallit piginnaangorsaqqikkusupput. Taakkunani arlallit napparsimareernerup kingorna angerlarsimaffiminni nammineersinnaajunnaarnissaat ilimanarpoq. Piginnaangorsaqqiineq utoqqarnut piginnaasunngortitseqqissinnaavoq, taamaasillutillu angerlarsimaffim-
mi ikiorteqartariaarutissallutik imaluunniit utoqqaat angerlarsimaffiinut nuuttariaarutissallutik.

Piginnaangorsaqqiineq innuttaasut amerlasuut ulluinnarni inuunerannut, nammineersinnaassusaannut, sulileqqissinnaanissaannulluunniit iluaqutaangaassaaq.

---

⁵ <http://www.psykisksaarbar.dk/code/pages/subpage192.aspx>

4. Iliuseqarfigisassatut siunnersuut 1: Ataatsimut isiginninnerulluni tamakkiinerusumillu sullissineq

Pingaarnertut inerniliusaq
Piginnaangorsaqqiinermik suliniuteqarluarnermi innuttaasup inuunermini atugarisai piginnaanikillineranit sunnerneqartut tamaasa ilanngullugit eqqarsaatigineqartarput.

Piginnaasakillineq innuttaasumut inuiaqatigiinnullu sorpassuartigut unamminartunik sunniuteqartarpoq. Taamaattumik piginnaangorsaqqiineq suliniutaavoq ataatsimut isiginninnerulluni suliassa qarfiillu akimorlugit ingerlatsinermik pisariaqartitsiffiusoq. Suliniuteqarnermi innuttaasup inuunerani aqqusaagassat tamarmik ilanngunneqarnissaat pisariaqarpoq.

Piginnaangorsaqqiinerup iluani ineriartortitsinerup napparsimasup pisariaqartitaanut ataatsimut isiginninnerusumik suliassa qarfiillu akimorlugit sullissinerunissaa Naalakkersuisut inassutigaat.

Ataatsimut isiginninnerusumik/ataqatigiinnerusumik sullissinissamik pingaarnertut inassuteqaatit ilaat makkuupput:

- Susassa qarfiit akimorlugit suleqatigiittoqarsinnaaneranut periarfissat aqqissuullugaaneruset
- Innuttaasup pisariaqartitaanik pingaartumik nalilersuinermi, susassa qarfiit akornanni attaveqatigiinneq ilisimasanillu avitseqatigiinneq pitsaannerusoq
- Suliassat agguataarneqarnerisa akisussaaffeqarnerillu pillugit paasinnilluarsimaneq

Napparsimasumik ataatsimut isiginninnerulluni sullissinerup aqqissuussaanerit susassa qarfiillu assigiingitsut napparsimasumik sullissinerit qanoq ittut sullississutigineqarsinnaanerit takujuminarninngortilugulu takujuminarninngortittariaqarpaat. Assersuutigalugit:

Peqqinnissa qarfik	Sungiusarneqarneq, angerlarsimaffimmi peqqissaasoqarneq, timimik sungiusaaneq pillorissaanerlu, ikiorsiissutit
Inunnik isumaginnitto qarfik	Siunnersuineq, angerlarsimaffimmi ikiorteqarneq, nalinginnaasumik suliassanut ikiorteqarneq, oqilisaassineq, kommunemi attassiinnarniarluni sungiusarneq, ikiorsiissutit, nakkutigineqartumik sulisinneqarneq
Inuussutissarsiorneq	Suliffeqarfinnut attuumassuteqarneq, peqqissarneqarneq, sulinermik misiliineq
Allat	Ulluunerani neqeroorutit, angallanneqarsinnaanerit, ilinniarnermik nangitsineq

Ataatsimut isiginninnerulluni suliniuteqarneq, innuttaasup sapinngisamik nalinginnaasumik inuuneqaqqilernissaanut ikiorsiissutaalluarnerussaaq. Peqatigitillugu sulisunut tatineqarsimasunut tamanna iluaqutaasaaq, sulisut sulianut tunngasutigut isumasioqateqarnissaannut, innuttaasumut tunngatillugu ikorfartuillutillu suleqatigiinnissaannut pitsaannerusunik periarfissaqartitsilissammat.

4.1. Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutit

Napparsimasut misissuiffigineqartut nakorsarneqartullu piginnaangorsaqqinneqarnissaannut pilersaarusi- amik tamarmiusumik ataqatigiissaarusiorfigineqarnissaannut akisussaaffik peqqinnissa qarfiup tigummivaa. Kommunit piginnaangorsaqqiinermut pingaarnertut suliassa qarput, tassa napparsimasup/innuttaasup

napparsimanerata ingerlanera tamaat kommunimit sorpassuartigut suliniuteqarfigineqarnissaa pisariaqartinneqarsinnaammat.

Piginnaangorsaqqiinerup iluani suliassaqarfiit ataanni pineqartut pillugit Namminersorlutik Oqartussat kommunillu minnerpaamik makkunani isumaqatigiissuteqartariaqarput:

- Unitsitsisarnerit angerlartitsisarnerillu qanoq ingerlanissaat
- Sungiusaaqqittarnermut tunngasuni
- Nakorsarneqarnermi atortunut ikiorsiissutinullu tunngasuni
- Pinaveersaartitsinermut peqqinnerulersitsiarnermulu tunngasuni
- Angerlarsimaffimmi ikiorneqartarnermut tunngatillugu

Angerlartinneqarnerup qanoq ingerlanissaa pillugu suleqatigiinnerup allaaserineqarnissaa immikkut pingaaruteqarpoq. Tassani ilaatigut pineqarput angerlartussanngornermik kalerriisarneq, angerlarnissaq pillugu oqaloqatigineqarnerit, sungiusarneqarnermut attuumassuteqartut, kiisalu atortunik ikiorsiissutinik tunnius-sinissamut akisussaaffik.

5. Iliuseqarfigisassatut siunnersuut 2: Inatsimmik nutarterinissaq

Pingaarnertut inerniliussaq

Piginnaangorsaqqiinnermut tunngatillugu inatsit maannakkut amigaateqarlunilu ersernerluppoq, suliaqarfiullu tamakkiisumik inatsisitigut nutarteriffigineqarnissaa pisariaqartinneqarluni. Piginnaangorsaqqiinnermut periusissiaq, tassungalu ilaasut iliuusissanut pilersaarut, inatsimmik suliaqarneq tamanna aallartippat aatsaat ilanngutsinneqarsinnaalissapput.

Napparsimanerup kingorna timip piginnaasaanik atuisinnaanngoqqinnissaq siunertaralugu piginnaangorsaqqinneq imaluunniit ataavartumik nappaateqarnikkut timip piginnaasaanik atuisinnaaqqilernissap pitsanngortinnissaanut tunngalluinnartunik isumaginninnermut peqqissutsimulluunniit suliaqarfinni ullumikkut inatsisaasuni takusassaqaanngilaq.

Peqqissutsimut periusissiap 2014-imeersup kingornali piginnaangorsaqqiinnermut tunngasut inatsisit misissorneqarnissaat peqqinnissaqarfiup kissaatigisimavaa.

Peqqissutsimut periusissiami ima allassimasoqarpoq:

Inatsisitigut aalajangersarneqarpoq annertunerpaamik piginnaassuseqalernissamut sungiusaqqinneq peqqinnissaqarfiup suliassarigaa, kommunillu suliassarigaa piginnaasat attattuartissinnaaju-mallugit sungiusartitsineq. Misilittakkanit tikkuarneqarpoq peqqinnissaqarfiup kommunillu akornanni inatsisit qanoq paasineqarnissaat ajornartorsiutigineqartartoq, ilaatigut innuttaasut sungiusaqqinnermiit piginnaasat attattuarnissaannut sungiusarnermut qaqugukkut ikaarsaartoqartarner-soq.

Suliassaqarfiit taakku marluk akornanni killiusut erseqqissarnissaat pisariaqarpoq, innuttaasup sungiusaqqinnermiit attassuarnissamut qaqugukkut ikaarsaariarnissaata nalornissutaasarnera annikillisinnaarlugu, kiisalu suliassaqarfiit akornanni suleqatigiinnermut attuumassuteqartut pitsaaneruseqarfiit aqqissuullugit.

Peqqissutsimut periusissiami 2014-imeersumi allassimasut suli atuupput. Peqqinnissaqarfimmiit angerlarnermi innuttaasup qanoq ingerlariaqqinnissaanut tunngatillugu peqqinnissaqarfiup kommunillu akornanni ataqatigiissitsinissamut tunngasut allattorsimasut amigaatigineqakkajuttarput.

Peqqinnissaq pillugu inatsisiliat nutarterneqarnissaat pisariaqarpoq, taamaalilluni piginnaangorsaqqiineq pitsaaneruseqarfiit ilaalissamat aammalu innuttaasup pitsaasumik sullinneqarnissaa qulakkeerneqassamat.

Piginnaangorsaqqiineq pillugu inatsisitigut siunissami misissuinnermi suliaqarfiit assigiinngitsut ikaarsaariarfigineqarnissaat suleqatigiinnissaallu misissuiffigineqarnissaat pingaartumik pisariaqarpoq.

Inatsimmik erseqqissitsisussamik suliaqarneq aatsaat aallartinneqarpat, piginnaangorsaqqiinnermut iliuusissanik pilersaarut naammaginnartumik imalik ineriartortinneqarsinnaalissaaq.

Inatsimmik suliaqarneq tamanna Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmi pingaarnertut suliarineqassaaq 2017-imi, aammalu naalakkersuisoqarfinnik attuumassuteqartunik allanik qanimut suleqateqarluni suliarineqarumaarluni.

6. Iliuseqarfigisassatut siunnersuut 3: Nunarput tamaatpiginnaangor-saqqiisartut

Inassutigineqarpoq:

Najukkami suleqatigiit ataqatigiissaarisullu ikorfartorneqarnissaat pillugu piginnaangorsaqqiisartut immikkut ilisimasallit nunamilu tamarmi atuuttussat pilersinneqassasut

Immikkut ilisimasallit piginnaangorsaqqiinermit neqeroorutit aqqissuunnissaat eqqarsaatigalugu inassutigineqarpoq nunatsinnut tamarmut atuuttussat piginnaangorsaqqiisartut pilersinneqassasut. Taakku nunatsinni tamarmi immikkut ilisimasallit piginnaangorsaqqiinerit aammalu najukkani piginnaangorsaqqiinerit pitsaassusaat qulakkeertassavaat.

6.1. Piginnaangorsaqqiinermit sulialinnik pitsaanerusumik aqqissuusseqqinneq

Piginnaangorsaqqiinermit aqqissuusseqqinneq pingaarneq peqqissuunnissamut neqeroorutaasut allat assigalugit LEON-imut (LavestEffektiveOmkostningsniveau) tunngavigineqartumut naapertuuttuusariaqarpoq, taamaalilluni iliuuseqarnissaq sapinngisamik annertunerpaamik najukkami ingerlanneqartarsinnaanngoq-qullugu, aammalu immikkut ilisimasalinnik sapinngisamik annikinnerpaamik kinguneqarluarnerpaasumilli atuisarnissaq neqeroorutigineqarsinnaanngoqqullugu.

Piginnaangorsaqqiinermit suliallit immikkut ilisimasallit nunatsinni tamarmi sulisussatut atuutissapput. Suleqatigiit napparsimasup napparsimanerata ingerlanerani aammalu susassaqrifiit akimorlugit pingaarnerusutigut ilitersuinermit, siunnersuinermit, ilitersuisarnermit sullissinerat imaqartussaassaaq.

Qitiusutut suliasat ilaasa imaattuunissaat naatsorsuutigineqarpoq:

- Nuna tamakkerlugu suliniummik ataqatigiissaarinissaq.
- Innuttaasumut ornigulluni imaluunniit telemedicin atorlugu takusaasarnissaq.
- Ilisimasat nutaat aammalu 'bestpractice' atorlugit neqeroorutaasut qulakkeernissaat.
- Susassaqrifiit akimorlugit ataqatigiissitsinermit suleqatigiinnermillu inernilersuineq.

Suleqatigiit suliamikkut assigiinngisitaarnissaat naatsorsuutigineqarpoq, taamaalillutik timikkut, inooqataa-nikkut tarnikkullu pisariaqartitanik isumaginnittuusinnaassammata. Assersuutigalugu nalinginnaasumik nakorsaaserisoq, pillorissaasoq, isumaginninnermi siunnersorti aammalu tarnip pissusaanik ilisimasalik.

6.2. Najukkani suleqatigiit akisussaasutullu ataqatigiissaarisooq

Najukkani suleqatigiit ataavartuusussaangillat, najukkamili inummik suliaqrifiit susassaqrifiillu akimorlugit isumagineqartariaqartumik piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsisoqalerpat nunap immikkootuini peqqissaavinniluunniit pilersinneqartussaasassallutik. Immikkut ittumik pisariaqartitsisoqartillugu piginnaangorsaqqiisartut peqataatinneqarsinnaapput.

Innarluuteqalersitsinnaasumik nappaatillit tamarmik pingaarnertut akisussaalluni ataqatigiissaarisumut atassuteqartinneqarnissamik periarfissaqartinneqartariaqarput. Akisussaasututataqatigiissaarisuusooq najukkami piginnaangorsaqqiinermit ataqatigiissaarisuusaaq. Ataqatigiissaarisutut suliaqarneq tassaas-saaq ataqatigiissaarisup napparsimasup peqqissusaanik ilisimasaqarnini naapertorlugu suliami immikkuaa-luttunik assigiinngitsunik ataatsimoortitsinera. Taassuma neqeroorumi ataqatigiittoqarnissaa qulakkiis-

savaa, taamaalilluni nakorsarneqarneq napparsimasup peqqiilliutaanut napparsimaneratalu killiffianut naleqquttumik ingerlanneqartuarnissaa qulakkeerneqassammat.

Akisussaalluni ataqatigiissaarisup pisariaqartitanik nalilersuinermi piginnaasanillu nalilersuinermi immersugassat immikkuualuttut suliarissavai, tassunga ilanngullugu misissuinermi atortut atorlugit pisariaqartitat akulikitsumik misissortarnissaat. Misissuinerit pisariaqartitsisoqartoq takutippassuk ataqatigiissaarisup ilisimasalimmut allamut naliliisitsinissaq innersuussutigissavaa. Ataqatigiissaarisutut akisussaasoq sulianut tungassutilinnut tunngatillugu piginnaanngorsaqqiisartunit ikorfartorneqassaaq/ oqilisaassiffiqineqassaaq. Tamanna ilaatigut telemedicinikiorsiullugu pisinnaavoq.

7. Iliuseqarfigisassatut siunnersuut 4: Inunnut ataasiakkaanut tunngasumik aqqissuussineq

Inerniliineq

Pitsaasumik piginnaangorsaqqiinermi innuttaasup pisariaqartitai tunngavigalugit pilersaarusiussisoqartassaaq.

7.1. Pisariaqartitanik nalilersuineq

Piginnaangorsaqqiinermik neqeroorteqarnermi qitiulluinnarpoq pisariaqartitanik nalilersuilluartarnek.⁶ Anguniagaasarpoq innuttaasup timimigut piginnaasaanik taamatullu tarnimigut inuttullu unammillernartuutigisaanik qulaajaanissaq. Assersuutigalugit innuttaasoq angerlarsimaffimmini nammineersinnaanersoq, innuttaasoq sunik suliaqarsinnaanersoq, innuttaasup nappaataata pineqartoq ulluinnarni qanoq killilersortigineraa, allanut attaveqartarnerata qanoq innera aammalu innuttaasup sianissutsimigut qanoq atugaqarnera. Pisariaqartitanik nalilersuisarnerup innuttaasumut iluaqutaanerpaasumik sulisut sullissisinnaangortitarpai aamma innuttaasup piginnaasamigut siuariarsimanagera kinguariarsimaneraluunniit pillugit nalilersuisinnaangortittarlugit.

Pisariaqartitanik nalilersuineq aallartittarpoq peqqinnissaqarfimmi imaluunniit kommunini sulisunik siullerpaamik attaveqarnermiit, tamatumalu kingorna nanginneqartarluni:

- Susassaqarfimmut allanut nuuttoqarnerani, soorlu angerlartitsinermi.
- Napparsimanagerup allanngornerani.
- Nakorsaatitukkanik allanngortitsinerni imaluunniit assersuutigalugu katsorsaasunit, tarnip pissusaanik ilisimasalimmit, inuttut atukkat allanngornerisigut assigisaannilluunniit pisoqarneratigut suliniuteqartoqarnerani.
- Suleqatigisanut innersuussisoqartillugu.⁷

Pisariaqartitanik nalilersuineq misissuiffigineqartariaqarpoq nunatsinni tamarmi atorneqarsinnaasumik apersuinermi immersugassaq peqqinnissaqarfimmi kommuninilu sulisunit atorneqarsinnaasoq tunngavigalugu. Misissuineq kingorna oqaloqatiginninnissamut pisariaqassappallu nakorsamit misissorneqarnissamut tunngaviliisuussaaq.

Napparsimasup piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsinera napparsimanagerup ingerlanerani ilutsimigut qanorlu ilungersunartiginermigut allanngorsinnaavoq. Suliaqarnerup naleqqussarneqartarnissaa pisariaqartitallu malillugit allanngorartinneqartarnissaa aqqissuussinerup taamaattumik periarfissaatittariaqarjaa. Napparsimasup piginnaasaanik nalilersuineq pingaaruteqarlunnartuuvoq piginnaangorsaqqinneqarnissamik pisariaqartitsinernik aammalu suliniuteqarfigineqarnissamik qanoq ittumik pisariaqartitsinernik aalajangiinissamut.

⁶ Taanna inassuteqarnek ilaatigut REHPA-meersuuvoq, Videntcenter for Rehabilitering-imiit aammalu Palliation-imiit, taannalu inassuteqaat Danmarkimi siusinnerusukkat misilittakkaniit tunngaveqarpoq.

⁷ Dansk Selskab for Almen Medicinimit isumassarsiorfigineqarpoq. Palliation. Nalinginnaasumik sulinerne nakorsiartitsinissamut ilitsersuutit.

7.2. Napparsimasumut tulluarsakkamik piginnaangorsaqqiinissamik pilersaarutit

Napparsimanerup nakorsarneqarnerullu kingorna piginnaasakillisimasut tamarmik imminnut tulluarsakkamik piginnaangorsaqqinneqarnissamut pilersaarusiunneqartarnissaat ilalernartinneqarpoq, pilersaarutillu napparsimanerup ingerlanera tamaat napparsimasoq malinnaaffigissavaa. Peqqinnissaqarfimmut uninnermi kommune suleqatigalugu pilersaarusiortoqassaaq.

Pilersaarummi allassimassapput nappaatip suussusersineqarnerata kingorna, peqqinnissaqarfimmi sungiusaqqinneqarnerup nalaani aamma angerlartinneqarnerup kingorna kommunimi piginnaangorsaqqinneqarnerup nalaani, innuttaasoq qanoq sullinneqassanersoq. Pilersaarut anguniagalersuinerussaaq innuttaasumut pivusorsiorlutillu inornanngitsunik, taakkulu suleqataasunit ataqatigiissarneqassapput. Assersuutigalugu anguniagaasinnaavoq sapinngisamik nammineerfiunerpaasumik inuuneqalernissaq, aammalu pisortani sulisunit ikiorneqarnani nammineq angerlarsimaffigisami nammineersinnaangorsinnaanissaq.

8. Aningaasaqarneq

Periusissiamut iliuusissanik pilersaarutit suliarineqarsimatinnagit, aammalu inatsisip misissoqqissaarnera naammassineqaqqaartinnagu, piginnaanngorsaqqiineramik suliaqarnermut aningaasat atorneqartussat amerlassusilerneqarsinnaanngillat. Suni suleriaqqittoqarnissaa aammalu suliniuteqarnermut akisussaaffiup peqqinnissaqarfiup kommunillu akornanni qanoq agguataarneqarnissaa piareersarneqassapput.

Ersaripporli periusissiap matuma kommuninut aammalu peqqinnissaqarfimmut annertoorujussuarnik aningaasaliiffiqartariaqarnerat, ilaatigut ineriartornikkut ingerlatsinikkullu, sulisoqarnerunikkut, sulisorisat piginnaasaanik qaffassaanikkut ikiorsiissutinullu atugassanik.

9. Naggasiineq

Peqqinnissaqarfiup piginnaangorsaqqiinermik annertunerusumik suliniuteqartup, Kalaallit Nunaannut annertuumik iluanaarutaasinnaanera qularnaangilluinnarpoq. Innuttaasunuinnaangitsoq, aammali aningaasaatitta pitsaanerpaamik atorineqarnissaannut.

Taamatulli suliniuteqassagaanni susassaqrifiit akornanni qanimut suleqatigiittoqartariaqarpoq. Aammataaq peqqinnissaqarfimmut kommuninullu aningaasarpasuarnik aningaasaliissuteqarnissaq pisariaqartinneqarpoq. Innuttaasunik piginnaanikillimasunik suliaqartarnerput tunngavimmigut allangorluinnartussaavoq. Suleriaaseq eqqarsartaaserlu nutaaq Naalackersuisoqarfiit akimorlugit ingerlanneqartussaavoq, suliaqarfiillu akimorlugit naammassineqartussaassalluni.

Piginnaangorsaqqiinermik patajaatsumik suliniuteqarnerup aallartinniarneqarneranut iliuuserineqartariaqartut pisariaqartinneqartutut nalilerneqartut, periusissiakku matumuuna ersarissarniarneqarput. Piginnaangorsaqqiinermut annerusumik eqqarsaatiginninnerusunik inatsisitigut aqqissuussaannikkullu allangortitsisoqassaaq. Tamanna ilutigalugu suleriaatsit nutaat innuttaasumik qitiutitsinerusut aammalu innuttaasup inuuneranik tamarmik eqqarsaatiginninnerusut atorineqalissapput.

Allanguutit annertussapput, innuttaaqatitsinnulli piginnaangorsaqqinneqarnermik pisariaqartitsisunut suliniuteqarnitta maannakkorpiaq naammaginanginnera nassuerutigisariaqarparput. Periusissiamik matumingga akuerinninnerup innuttaaqatigut ikiuinnassangilai, aammali inuiaqatigiit tamarmiusut sivitsoriartortillugu aningaasartuuteqarnerunissaat pinaveersimatinneqassaaq.

9.1 Inerniliinerit eqikkarneqarnerat

Piginnaangorsaqqiineq pillugu periusissiami pingaarnertut oqariartuutigineqartut makkuupput:

1. Innuttaasut piginnaanikillissuteqarsimasut pitsaasumik piginnaangorsaqqinneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa suliassaqrifiit susassaqrifiilu akimorlugit suliassaavoq.
2. Piginnaangorsaqqiinermut nukittorsarneqarnissaa innuttaasut akornanni annertoerujussuarnik pisariaqartinneqarpoq.
3. Piginnaangorsaqqiinermik suliniuteqarluarnermi innuttaasup inuunermini atugarisai piginnaanikillineranik sunnerneqartut tamaasa eqqarsaatigalugit ilanngunneqartassapput.
4. Inatsisit, piginnaangorsaqqiinermut tunngatillugu, maannakkorpiaq amigateqarlutillu ersarlupput, pineqartumilu inatsisit naammalluarmik iluarsartuunneqarnissaat pisariaqartinneqarpoq.
5. Najukkami suleqatigiit ataqatigiissaarisullu tapersorsorniarlugit innersuussutigineqarpoq immikkut ilinniarsimasunik nunalu tamakkerlugu atuuttussanik piginnaangorsaqqiisartoqalissasoq.
6. Pitsaasumik piginnaangorsaqqiinermi innuttaasup pisariaqartitai tunngavigalugit pilersaarusi-uussisoqartassaaq.

#

Assiliisoq: Ulrik Bang